

EN BLANQUILLO, "UN DELS MÉS GRANS BRUIXOTS QUE HI HA HAGUT A ARENYS DE MUNT"

Francesc Forn i Salvà

1. La campana Martina contra En Blanquillo, una llegenda local

Cels Gomis va recollir en el seu llibre *Lo llamp y'ls temporals*, una colla de llegendes locals que passaven de pares a fills i que feien referència a fets fantàstics ocorreguts en un passat llunyà. Per a Arenys de Munt, tenim la llegenda, coneguda i divulgada, de la campana Martina i el bruixot *Blanquillo*. Va escriure el nostre folklorista:

"Ma mare, que al Cel sia, que no era dona de dir una cosa per altra, m'ho ha contat a milions de vagadas. Al mitj de un temporal, entre'l soroll del vent y'l terratrèmol dels trons, se sentia a los ayres una veu molt forta que cridava:

- Passeu!

Y un'altra que responia:

- No puch!

- Per què?

- Perquè la Martina (nom de la campana ab que tocan a temps a Arenys de Munt) toca.

Jo no voldria per res del món posar una capella a ningú, però la meva mare'm deya que la veu que responia No puch!, era la d'*En Blanquillo*, un dels més grans bruixots que hi ha hagut a Arenys de Munt. Contat per En Jaume Colomé y Alsina de Arenys de Munt vell de 66 anys" (1).

La Martina gaudia d'uns poders reconeguts per neutralitzar les forces malignes. Escrivia Cels Gomis: "En vista de todas aquestas, res té d'estrany que's crega que un dels més poderosos conjurs contra'ls temporals sia lo tocar a temps. Lo ja esmentat Pau Colomer me deya parlant d'aixó:

No ho dupti; las campanas fan molt de mal als bruixots; y si no ho creu, escolti lo que li vaig á dir, y ho creurà. Un dia formaren un gran temporal, y al anar á entrar en lo terme de Arenys de Munt, comensáren á tocar la Martina, y d'un cop de campana, *En Blanquillo*, que era un d'ells, aná a caure al Sot d'en Bancó, á l'altra part de la montanya del Corredor. Aixó m'ho ha contat lo meteix *Blanquillo*, mestre de casas de Arenys de Munt" (2).

Realitat o llegenda? Ara veurem que la llegenda es fonamenta en un bon pòsit de realitat.

2. El primer protagonista de la llegenda: la campana Martina

A mitjan segle XVIII, els obrers de l'església parroquial de Sant Martí d'Arenys varen decidir realitzar una important millora en el campanar de l'església amb la col·locació de noves campanes. Probablement es va considerar que les campanes velles no produïen prou so per arribar a tots els racons d'un poble que estava en ple creixement. També devia pesar en l'ànim dels obrers que algunes de les velles campanes, procedents de l'església romànica, ja havien quedat suficientment amortitzades.

Fos com fos, els responsables del temple varen encarregar a Jaume Pallés, prestigiós campaner de Granollers, la fabricació de tres campanes. L'any 1753, les tres campanes varen ser col·locades en el campanar de l'església. La més gran de totes fou batejada amb el nom de Martina, pensant segurament en el nom del patró d'Arenys de Munt. La segona en tamany fou anomenada Santa Bàrbara, i de la tercera en desconeixem el nom. Posar nom a una campana era dotar-la d'una personalitat ben definida, com si prenguéss vida amb sentiments, emocions i fins i tot preferèn-

cies sobre els diferents aspectes de l'existència. Perquè les campanes, en ple segle XVIII, havien de donar a conèixer les hores del dia, però també convocar a la gent del poble, amb els tocs diferents de campana (cridar a missa, oficis de difunts, bateig, àngelus, toc a sometent, repics en festes determinades,...). I encara, les campanes tenien una funció una mica diferent però molt important a les societats d'Antic Règim: tocar a temps en cas de tempesta. Aquest toc, que anava a càrrec de la campana major, s'adreçava a desfer els núvols de tempesta i apaivagar els llamps i trons, però també pretenia evitar que bruixes, bruixots i altres esperits malignes poguessin portar a terme els seus plans diabòlics. Perquè en darrer terme, aquests éssers sinistres eren els responsables d'haver congriat la tempesta, per fer mal als camps i sembrats, i causar desgràcies al poble amb les tumultuoses rierades.

La Martina, campana major, tenia encomanada aquesta feina de tocar a temps quan la tempesta causava estralls. Segurament fou la campana més estimada per aquesta important labor que complia. La Martina emmudí amb la revolució de juliol de 1936 quan fou estimbada daltabaix del campanar. Amb la campana, es trencava tota una època, tot un món que jo no tornaria.

3. El segon protagonista de la llegenda: *En Blanquillo*

En Blanquillo no va ser un ésser imaginari inventat per donar vida a una llegenda popular. *En Blanquillo*, de nom Joan Vilardell, fou un mestre de cases ben real que va viure a Arenys de Munt des de mitjan segle XVIII fins a l'any 1809, que va morir.

Han estat les Memòries d'Anton Bellsollell de la Torre, un document on l'hereu Bellsollell relatà de forma amena i documentada el temps que li tocà viure, les que ens han permès conèixer el personatge. Va escriure Anton Bellsollell: "Enpedrat del pati. Lo prengué Agustí Torras, mestre, que féu la obra nova per 75 ll., y est ho donà a fer a Joan Vilardell, àlias *Blanquillo*, per tenir est pedras planas arrencadas en la nostre padrera. Se féu en lo mes de juny de mateix any de 1804. Canonada. En hun mateix temps, lo mateix *Blanquillo* adobà la canonada de la aygua que raja a la font que, per ésser consumida la llaca, feyen aygua" (3). Els Bellsollell tenien plena confiança en el bon treball dels Vilardell, ja que uns anys més tard, l'any 1824, va ser Martí Bellsollell de la Torre, qui encarregà a Esteve Vilardell, fill d'*En Blanquillo*, la feina de refer tota la

canonada d'aigua als horts del mas Bellsollell (4).

Joan Vilardell Comas va néixer l'any 1733 a Sant Bartomeu del Grau, prop de Vic. L'any 1759, ja instal·lat a Arenys de Munt i treballant com a mestre de cases, es va casar amb Francesca Toll, d'Arenys de Munt. El matrimoni s'instal·là al carrer Nou i Plaça. Sabem que, cap a 1770, vivien a la casa familiar amb quatre fills: Joan, Esteve, Francesc i Margarida, juntament amb el reverend Josep Vilardell, potser germà o tiet d'en Joan (5). El matrimoni va tenir 10 fills, però no varen tenir gaire sort amb la descendència, ja que com a mínim set d'ells varen morir de ben petits. Joan Vilardell, *En Blanquillo*, va morir l'any 1809, a l'edat ben avançada de 76 anys.

El seu fill Esteve va continuar la nissaga Vilardell a Arenys de Munt. L'any 1785 es va casar amb Antònia Riera. El matrimoni també va ser prolífic, amb deu fills, però, altre cop, les dures condicions del temps que els tocà viure amb una mortalitat infantil extrema varen provocar que, al final de la seva vida, només els quedessin dos fills amb vida, en Josep i la Teresa.

Ara ens podem fer algunes preguntes que no obtindran una resposta ferma. Per què en Joan Vilardell, mestre de cases, va rebre el motiu de *Blanquillo*? Com que era nascut a Sant Bartomeu del Grau, el motiu devia obeir, no pas a algun tret dels pares o d'algun

avantpassat, sinó a alguna característica física personal. Potser el color clarisser de la pell?, el color ros-senc-rogenic del cabell?

Ara, la pregunta clau: Per què En Blanquillo va passar a ser considerat un gran bruixot? Quins trets físics o quines activitats portà a terme per ser qualificat de personatge amb poders paranormals? Qui sap si, com a bon mestre de cases va pertànyer a alguna lò-gia maçònica i que aquest fet fou vist amb molts re-cels pels contemporanis. Potser fou el que en diríem un lliurepensador. Potser una afició excessiva al vi i l'aiguarent li feia veure fets extraordinaris. No ho sa-bem pas, però el que podem tenir per cert és que va quedar fora del que es considerava normal o habitual a la societat del segle XIX. La transformació de Joan Vilardell en bruixot es degué efectuar al llarg de la seva vida i, sobretot, després de la seva mort.

4. La creació d'una llegenda

Hem vist que a partir d'uns elements i personatges re-als, la campana Martina i En Blanquillo, que podíem haver pensat que eren imaginaris, es va construir una llegenda que encara era ben viva a Arenys de Munt a començament del segle XX. La Martina i en Joan Vilardell varen bastir en la imaginació popular un relat creïble que aportava un cert consol a situacions força desesperants. Les tempestes fortes que podien malmetre les collites i pro-vocar rierades formidables amb les conseqüents desgrà-cies, eren ben bé un malson per als nostres avantpassats del segle XVIII. Bona part del seu futur depenia del fet d'obtenir o perdre les colli-tes. Els qui ja tenim una cer-ta edat, encara hem viscut situacions en les quals una situació de tempesta forta es mirava de neutralitzar amb la crema de llorer beneït a la llar de foc. El fum resultant es barrejava amb els negres núvols mentre la tempesta anava amainant, o això és el que ens semblava.

La llegenda apareix per do-nar solució a una temàtica preocupant. Al segle XVIII,

pocs eren els que dubtaven que les grans tempestes o les fortes sequeres fortes eren provocades per for-ces obscures que pretenien malmetre les collites i fer mal. Per fer-hi front, es tenia el poder de l'església, dels sants, de les relíquies, de l'excomunió del temps i de les campanes. El bé contra el mal. Tota la parafer-nàlia de l'església catòlica contra les forces malignes. Era el recurs que tenia una societat que veia com n'era d'impotent per fer front a unes forces de la natura que no controlava ni entenia. Sens dubte, tant socialment com emocionalment, el recurs era molt efectiu per anar sobrevivint en un món dominat per la incertesa del demà i la presència constant de la mort.

1. Cels Gomis. *Lo llamp y'ls temporals*. Barcelona: Llibreria de D. Alvar Verdaguer, 1884. Pàg. 8.

2. Cels Gomis i Mestre. *La bruixa catalana*. Barcelona: Edicions Sidillà, 1984, pàg. 12.

Francesc Forn i Salvà. "Personatges irreals, bruixes, bruixots i llocs fantàstics a Sant Martí d'Arenys de Munt". Arennys núm. 18. Arenys de Munt, juny de 1992.

3. Antoni Simon, *Pagesos, capellans i industrials de la Marina de la Selva*. Barcelona: Curial, 1993. Pàg. 148).

4. Antoni Simon..., pàg. 412.

5. APAdMunt. Confraries 4.1.1 Confraria del Roser. Vol 1. 1759-1782).

